

EBÜ DÜLEF el-İCLÎ

(أبو دلف العجلي)

Ebû Dülef el-Kâsım b. İsâ
b. İdris b. Ma'kıl el-İclî
(ö. 225/839 [?])**Dülefî hânedanının kurucusu,
kumandan, mûsikîşinas,
şair ve müellif.**

Güney Irak'ta Hîre civarında yaşayan Arap asıllı İcl kabilesine mensuptur. Doğum yeri ve tarihi ile hayatının ilk yılları hakkında fazla bilgi yoktur. Hüseyin b. Beşîr'den hadis rivayet ettiği, kendisinden de Asmaî'nin faydalandığı bilinmektedir. Hârûnürreşid Ebû Dülef'i genç yaşta Cibâl bölgesine vali tayin etti; o da Kerec Kalesi'ni büyük bir şehir haline getirdi. Bundan dolayı şehre Kerecû Ebû Dülef adı verildi. Hârûnürreşid'in ölümünden sonra oğulları Emîn ve Me'mûn arasındaki iktidar mücadelesinde Emîn'in saflarında ve İbn Mâhân kumandasındaki ordunun sağ kanadında yer aldı. İbn Mâhân'ın öldürülmesi üzerine ordu dağılınca Ebû Dülef Hemedan tarafına çekildi. Me'mûn'un kumandanı Tâhir b. Hüseyin ona karşı bir harekette bulunmamakla beraber Me'mûn'a biat etmesini istedi. Fakat Ebû Dülef bu teklife yanaşmayarak tekrar Kerec'e yerleşti. Emîn'in 198'de (813) vefatına kadar Me'mûn'a biat etmedi. Ebû Dülef'in şiirlerinden hoşlanan Me'mûn Rey'e gittiğinde kendisini yanına çağırды. Kavminin ve ailesinin karşı koymasına rağmen halifenin davetini kabul eden Ebû Dülef korktuğunun aksine Me'mûn'dan iyi muamele gördü, gözdeleleri arasında yer aldı ve tekrar Cibâl valiliğine tayin edildi.

Deylemler üzerine sefer düzenleyen ve kalelerini tahrip eden Ebû Dülef, bölgeyi kontrol altına aldıktan sonra onları müslüman olmak veya cizye vermek şartlarından birini kabule zorladı. Bu hizmetinden dolayı Halife Me'mûn İsfahan ve Kazvin'i de onun vilâyetine dahil etti. Mu'tasım-Billâh döneminde de (833-842) sarayın gözdelelerinden olan Ebû Dülef kısa bir süre Dımaşk valiliği yaptı ve Afşin'in kumandası altında Bâbek'e karşı düzenlenen sefere emrindeki gönüllülerle birlikte katıldı (222/836-37). Daha sonra Afşin Haydar b. Kâvûs onu bir suikaste öldürmek istediysede başkadi Ahmed b. Ebû Duâd'ın müdahalesi sayesinde suikastten kurtuldu.

Yaz mevsimini Cibâl'de, kış mevsimini Bağdat'ta muhtemelen halifenin sarayında geçirdiği bilinen Ebû Dülef 225

(839), diğer bir rivayete göre ise 226 (840-41) yılında Bağdat'ta vefat etti.

Hiz. Ali'ye karşı olan derin sevgisi ve ona bağlılığı dolayısıyla bazı kaynaklarda Ebû Dülef'in Şîr olduğu iddia edilmişse de bu doğru değildir (bk. Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, s. 169-205). Mu'tezile mezhebine yakınlık duyduğu bilinen Ebû Dülef'in çok iyi şarkı söylediği ve ud çaldığı rivayet edilir. İlim adamlarını ve şairleri himaye etmesi sebebiyle çevresinde değerli kişiler ve sanatçılardan meydana gelen bir halka oluşmuştu.

Ebû Dülef'in Arap şiirinde de önemli bir yeri vardır. İbnü'n-Nedîm'in 100 varak olduğunu söylediği divanının bir kısmı muhtelif kaynaklarda dağınık şekilde günümüze kadar gelmiştir. Sade bir dille yazdığı şiirleri yanında hiçbir günümüze ulaşmayan, avcılıkla askerî ve siyasî konuları işleyen eserleri de vardır. İbnü'n-Nedîm ve İbn Hallikân'ın naklettiklerine göre kaleme aldığı eserler şunlardır: *Kitâbü'l-Büzât ve's-şayd*, *Kitâbü's-Silâh*, *Kitâbü'l-Cevârih* ve *l-la'c bihâ*, *Kitâbü'n-Nüzeh* ve *Kitâbü Siyâseti'l-mülûk*.

Ebû Dülef, hac kervanlarının istifadesi için Bağdat-Hicaz yolu üzerinde bir konaklama tesisi yaptırmıştır. Ölümünden sonra Sâmerreâ yakınlarında Halife Mütevekkil-Alellah tarafından inşa ettirilen cami de onun adını taşımaktadır.

Tarihî kaynaklar, Ebû Dülef'in neslinden gelen ve İran'ın kuzeybatısında siyasi ve kültürel hayatta etkili olan birçok kişiyi zikretmektedir. Kendisi gibi şair olan kardeşi Ma'kıl Abbâsî kumandanlarındandır. Torunlarından şair Bekir b. Abdülazîz Dülefil hânedanını ihyaya çalışmış, Halife Mu'tazid-Billâh'a karşı gelmiş, yenilince İsfahan'a çekilerek 285'te (898) orada ölmüştür. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Ali (ö. 430/1039) Halife Kâ-

im-Biemrillâh'ın veziri, Hibetullah'ın kardeşi Ebû Abdullah Hüseyin b. Ali Bağdat başkadi idi. Hibetullah'ın oğlu Ali ise İbn Mâkûlâ adıyla bilinen âlimdir (bk. İBN MÂKÛLÂ; ayrıca bk. DÜLEFİLER).

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzûrî, *Fütah* (Fayda), s. 450-451, 466; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VIII, 391, 392, 659; IX, 543; Mes'ûdî, *Mürâcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), IV, 5-7, 62-63; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, VIII, 248-257; Merzûbânî, *Mu'cemü's-şu'arâ* (nşr. F. Krenkow), Kahire 1354 — Beyrut 1402/1982, s. 334; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 130; Hatib, *Târîhu Bağdâd*, XII, 416-423; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 99; IV, 446; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 252; V, 143, 218; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 466-468; III, 236-242; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, X, 563-564; İbn Kesir, *el-Bidâye*, X, 267, 294; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 133; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, II, 233-334; Sezgin, *GAS* (Ar.), II/4, s. 241-243; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, "Ebû Dülef el-İclî, kâ'id ve şâ'iren", *Mecelletü'l-Bahşî'l-ilmî*, VI, Mekke 1403/1983, s. 169-205; K. V. Zetterstéen, "Kasım", *IA*, VI, 378-379; J. E. Bencheikh, "al-Kâsım b. 'İsâ", *El²* (İng.), IV, 718-719; F. M. Donner, "Abû Dolaf al-'Ejli", *Elr*, I, 269-271.

AHMET NEDİM SERİNSU

EBÜ DÜLEF el-YENBÛÎ

(bk. MİS'AR b. MÜHELHİL).

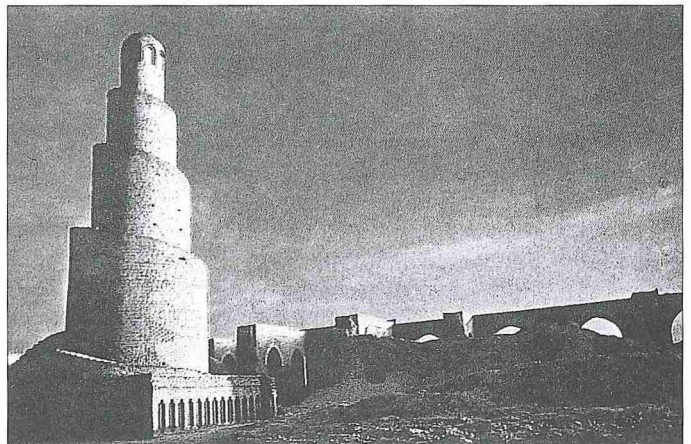
EBÜ EYYÜB el-ENSÂRÎ

(أبو أيوب الأنصاري)

Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd
b. Küleyb el-Ensârî
(ö. 49/669)**Hicret sırasında****Hiz. Peygamber'i Medine'de
evine misafir eden ve Türkiye'de
"Eyüp Sultan" unvanıyla
anılan sahâbî.**

Hazrec kabilesinin Neccâroğulları kolundandır. Hicretten iki yıl kadar önce hanımı Ümmü Eyyûb ile birlikte müslüman oldu ve ensardan İslâmiyet'i ilk ka-

Sâmerreâ
yakınında
Ebû Dülef
el-İclî adına
inşa edilen
caminin
harabesi -
Irak

bul edenler arasında yer aldı. Nübüvvetin 13. yılında yapılan İkinci Akabe Biatı'nda bulundu (622). Hicretten sonra Resûl-i Ekrem onunla, ileri gelen sahâbîlerden Mus'ab b. Umeyr arasında kardeşlik bağı (muâhât*) kurdu. Hz. Peygamber'le birlikte Bedir, Uhud, Hendek, Hayber, Mekke'nin fethi ve Huneyn başta olmak üzere bütün gazvelere katıldı. Savaşlarda ona zarar gelmemesi için yanından ayrılmaz, hatta bazı geceler çadırı etrafında nöbet tutardı. Vahiy kâtiplerinden olması sebebiyle Hz. Peygamber zamanında Kur'ân-ı Kerim âyetlerinin bir araya getirilmesine hizmet etti. Aşhap arasında ilmiyle de tanındığı için kendisine sorulan dinî konularda pek çok fetva verdi.

Ebû Eyyüb Hz. Ebû Bekir devrindeki savaşlarla Hz. Ömer devrinde yapılan Suriye, Filistin ve Mısır seferlerine katıldı. Kıbrıs seferinde de bulundu (28/648-49). Medine âsilerin eline geçip Hz. Osman'ın namaz kıldırması engellenince (35/656) herkes tarafından sevilip sayıldığı için Hz. Ali'nin tavsiyesi üzerine bir müddet imamlik yaptı. Hz. Ali halifelîği döneminde Irak'a gittiğinde onu Medine'de yerine vekil bıraktı. Hâricîler'le ve Muâviye ile yapılan savaşlarda Hz. Ali'nin yanında yer aldı. Bu dönemde Basra valisi olan Abdullah b. Abbas Basra'ya gelen Ebû Eyyüb'a, "Senin vaktiyle Hz. Peygamber'e yaptığın gibi ben de bugün sana hizmet etmek istiyorum" diyerek konağını ona bıraktı. Giderken de kendisine 40.000 dirhem, yirmi köle ve değerli hediyeler vererek onu uğurladı (Zehebî, II, 410).

Sağlıklı olan herkesin Allah yolunda savaşa katılması gerektiğine inanan Ebû Eyyüb el-Ensârî, "Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayınız" (el-Bakara 2/195) meâlindeki âyetle söz edilene tehlikeyi savaşa gitmeyip işiyle gücüyle meşgul olmak şeklinde açıkladı. Bu sebeple ihtiyarlık döneminde bile her yıl bir savaşta bulunmaya gayret etti. Katıldığı seferlerin sonuncusu müslümanların ilk İstanbul kuşatması oldu. Onun bu kuşatmadan bir yıl sonra (49/669) gönderilen Yezid b. Muâviye kumandasındaki takviye birliğin içinde bulunduğu da rivayet edilmektedir. Ebû Eyyüb, kuşatma devam ederken hastalanarak 49 (669) yılında vefat etti. Ancak 50 (670), 52 (672) veya 55 (675) yıllarında öldüğü de ileri sürülmüştür. Cenaze namazını Yezid b. Muâviye kıldırdı. Vasiyeti üzerine bir askerî birlik tarafından surlara yakın bir yere götürülerek oraya defnedildi. Durumu öğrenen Bizans imparatoru-

nun kuşatma kalktıktan sonra onu kabrinden çıkarıp vahşi hayvanlara yedireceğini söylediği, fakat İslâm ordusu kumandanı tarafından gönderilen cevapta, böyle bir şey yapıldığı takdirde İslâm ülkesinde yaşayan hristiyanların ve kiliselerin zarar göreceği bildirilince kabre dokunmayacaklarına dair teminat verildiği nakledilmektedir.

Ebû Eyyüb'un kabrinin sonraları bir bina içine alındığı, kıtlık zamanında kabrini ziyarete gelen hristiyanların onun hürmetine yağmur istediği ve asırlar boyunca bu kabrin itina ile korunduğu söylenmekte, bazı seyyahların verdiği bilgiler de bu rivayetleri doğrulamaktadır. Bu seyyahlardan Ali b. Ebû Bekir el-Herevî (ö. 611/1215), Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin kabrini ziyaret ettiğini belirtmiştir (*Ziyâ-rât*, vr. 51^a). Fâtih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra kabrin yerinin Akşemseddin tarafından keşf* yoluyla belirlendiğine dair Osmanlı tarih kaynaklarında geniş şekilde yer alan haberlerle bu bilgiler çelişmemektedir. Zira kabrin yeri korunmuş olmakla beraber İstanbul'un fethi sırasında sur dışında çok sayıda manastır, kilise, ayazma ve kutsal sayılan mezar bulunduğu için herhalde kabrin yeri kesin olarak bilinmemekteydi. Bir başka ihtimalde 1204 yılında Latinler'in İstanbul'u istilâsı esnasında şehir üç gün boyunca yağmalandığı ve hristiyanlarca kutsal sayılan yerler yıkıldığı için Ebû Eyyüb'un kabrinin de tahrip edilmiş olmasıdır. Osmanlı padişahlarının tahta cûlûsunda kılıç kuşanma merasimleri, şeyhülislâm ve bilhassa nakîbüleşrafın da bulunduğu bir törenle Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin türbesi önünde yapıldı.

Resûl-i Ekrem Medine'ye hicret edince Medineli müslümanların her biri onu evinde misafir etmek istedi. Ancak Hz. Peygamber, bir tercih yaparak onları gücendirmemek için devesinin çökeceği yere en yakın eve misafir olacağını söyledi. Kendisini taşıyan devenin önce bir yere çöktüğü, buradan hemen kalkıp biraz ileride tekrar çöktüğü görüldü. Resûlullah oraya en yakın olan ve dedesi Abdülmuttalib'in annesi tarafından kendisine yakınlığı da bulunan Ebû Eyyüb'un evine yerleşerek burada yedi ay misafir kaldı. Bundan dolayı Ebû Eyyüb "Mihmandâr-ı Nebî" unvanıyla anılır. Bu ev İslâmiyet'in öğretildiği bir mektep durumundaydı. Hz. Peygamber fakir muhacirlere burada yemek verir, kendisine sunulan hediyeleri fakirlere burada dağıtırdı. Ev sahiplerine her vesile ile dua eder, onların bolluğa kavuşmalarını, hu-

zur ve âfiyet içinde olmalarını dilerdi. Resûl-i Ekrem kendi evine taşındıktan sonra da zaman zaman Ebû Eyyüb'un evine misafir olurdu.

Ebû Eyyüb haksızlıklara tahammül edemez, doğru bildiğini söylemekten çekinmezdi. Cihad maksadıyla gittiği Mısır'da vali olan sahâbî Ukbe b. Âmir'in akşam namazını geç kıldırıldığını görünce onu uyardı. Resûl-i Ekrem'in akşamı geç kıldırıldığını zannedilmesine sebebiyet vererek halka kötü örnek olmamasını söyledi. Namazları müstehap olan vakitlerinde kıldırılmayan Medine Valisi Mervân b. Hakem'e muhalefet eder, Resûlullah'a uyduğu takdirde kendisine uyaracağını, aksi halde aleyhinde bulunacağını açıkça söylerdi. Bir gün Ebû Eyyüb'u Resûl-i Ekrem'in kabrine başını dayamış olduğu halde ağlarken gören Mervân bu hareketinin sünnete aykırı olduğunu söyleyince Ebû Eyyüb, "Ben bu mezar taşına değil Resûlullah'a geldim. Onun, 'din işlerini ehliyetli kimseler üstlendiği zaman kaygılanmayın; ancak ehil olmayanlar başa geçince ne kadar ağlasanız yeridir' dediğini duymuştum" diye cevap verdi (*Müsned*, V, 422).

Medine döneminden itibaren Hz. Peygamber'den hiç ayrılmadığı halde Ebû Eyyüb el-Ensârî'den sadece 150 hadis rivayet edilmesinin iki önemli sebebi vardır. Bunlardan biri hadis rivayetinde çok titiz olması, diğeri de ömrünün savaşlarda geçmesidir. Kendisinin bilmediği bir hadisi Ukbe b. Âmir'den bizzat rivayet etmek için Medine'den Mısır'a kadar gitmesi, söz konusu titizliğin eşsiz bir örneğini ortaya koymaktadır. Ondan hadis rivayet edenler arasında İbn Abbas, İbn Ömer, Berâ b. Âzib, Enes b. Mâlik, Câbir b. Semüre gibi sahâbîler ve Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr, Sâlim b. Abdullah, Atâ b. Yesâr gibi tâbiiler bulunmaktadır.

Ebû Eyyüb'un rivayet ettiği hadislerden kırk tanesinin şair Bâkî tarafından Türkçe'ye tercüme edildiği bilinmekle beraber bugüne kadar eserin herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır (bk. BÂKÎ). Nûreddin Ali b. Ahmed el-Karâfî el-Ensârî'nin (ö. 940/1533) *Nefehâtü'l-âbirî's-sârî bi-ehâdîsî Ebî Eyyûb el-Ensârî* adlı eserinin nüshaları Süleymaniye (Ayasofya, nr. 942, 2102; Hafid Efendi, nr. 44; Reisülküttâb, nr. 276), Nuruosmaniye (nr. 940) ve Beyazıt Devlet (nr. 1077) kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bu nüshalar 67-97 varak arasında değişmektedir. Şeyhülislâm Bâlizâde Mustafa Efendi'nin *Mecmû'u'l-hadîs bi-rivâyeti Ebî*

Eyyûb el-Ensârî adlı eseri ise Millet Kütüphanesi'ndedir (Ali Emîrî, nr. 2447, 30 varak). Eserin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki nüshasının (III. Ahmed, nr. 568, 62 varak) adı *Kitâb fîmâ revâhü Ebû Eyyûb el-Ensârî mine'l-ḥadîs*'tir. Abdülvehhâb b. Mustafa eş-Şâmî'nin *Kevkebü's-sârî bi-ehâdîsî seyyidînâ Ebî Eyyûb el-Ensârî* adlı eseri Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Dârülmecnevî, nr. 161, vr. 84-109). Ebû'l-Mevâhib Ahmed b. İsâ er-Reşîdî er-Rıdvânî'nin *Kütû'l-kulûb fî ehâdîsî Ebî Eyyûb'u* Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (III. Ahmed, nr. 570, 77 varak), Muhammed b. Mustafa ed-Desûkî'nin *Fethû'l-meliki'l-bârî bi-şerhi ba'zî ehâdîsî Ebî Eyyûb el-Ensârî* adlı eseri de Süleymaniye Kütüphanesi'nde (M. Ârif — M. Murad, nr. 5/1, vr. 1-75, müellif hattı) bulunmaktadır.

Reisülkurrâ Abdullah Eyyûbî'nin *Ebû Eyyûb-i Ensârî'den Mervî Hadislerin Şerhi ve Tercümesi* adlı bir eseri vardır (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 203, 273 varak). Ayrıca Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin menkıbeleriyle türbesini ziyaret ederken uyulacak esasları *Âdâbü'l-müsâfirîn* adlı risâlesinde ele almıştır (bk. ABDULLAH EYYÜBÎ). Muhammed Abdullah Veleid Kerim, *Ebû Eyyûb el-Ensârî ve mervîyyâtühü fî Müsnedi'l-İmâm Ahmed* adıyla bir yüksek lisans çalışması yapmış (Ümmülkurâ Üniversitesi, Mekke 1400/1980), İsmail L. Çakan da Ebû Eyyûb'un rivayetlerinden derlediği kırk hadisi şerhederek *Eyûb Sultan Hazretlerinden Kırk Hadis* adıyla yayımlamıştır (İstanbul 1990). Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin menâkıbı muhtelif eserlere konu olmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: 1. Abdülhafız b. Osman et-Tâifî, *Cilâ'ü'l-kulûb ve keşfü'l-kurûb bi-menâkıbî Ebî Eyyûb* (İstanbul 1298). 2. Ahmed b. Muh-

yiddin en-Nâimî, *Esne's-şevâhid fî zikri menâkıbî Ebî Eyyûb Hâlid* (TSMK, III. Ahmed, nr. 580, 60 varak). 3. Abdullah b. Sâdik, *Menâkıb-ı Ebû Eyyûb el-Ensârî*. Bu Türkçe eserin yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Hacı Mahmud Efendi, nr. 4692, 56 varak).

BİBLİYOGRAFYA :

Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 70; *Müsned*, IV, 147; V, 416, 417, 422; Buhârî, "Menâkıbü'l-Ensâr", 89, "Kader", 8; Müslim, "İmâre", 48, "Eşribe", 170; Ebû Dâvûd, "Salât", 6; Tirmizî, "Züh'd", 39, "Tefsîr", 3, "Et'ime", 13; Nesâî, "Bey'at", 32; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdi Abdülmecîd es-Selefi), Bağdad 1979, IV, 187, 189, 218; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 90; III, 462; IV, 515; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, IX, 323; İbn Hişâm, *es-Sire*, I, 144, 177; II, 100, 140, 141, 144, 145, 152, 167, 175, 359; III, 315, 316, 354, 355; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳât*, I, 110, 116; III, 484, 485; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Sâvî), s. 119; Belâzürî, *Fütûḥ* (Rıdvân), s. 19, 20, 159; a.mlf., *Fütûḥ* (Fayda), s. 5, 6, 220; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferîd*, Kahire 1384/1965, IV, 367-368; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 403-404; Herevî, *Ziyârat*, Bursa Eski Eserler Haraççioğlu Ktp., nr. 1095, vr. 51^a; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 94-96; a.mlf., *el-Kâmil*, III, 459; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 402-413; İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 198, 214; İbn Hudeyde, *el-Mişbâhu'l-muḍtî* (nşr. Muhammed Azîmüddin), Beyrut 1405/1985, I, 88-89; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 90-91; a.mlf., *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 234-235; *Tecrid Tercemesi*, I, 135-138; Enîsî, *Menâkıb-ı Akşemseddin*, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4666, vr. 11^b-12^a; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-vefâ*, I, 181, 193; Hazrecî, *Hulâsatü Tezhib*, s. 100-101; Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, VI, 386; Halebî, *İnsânü'l-ıyyûn*, Beyrut 1320, II, 57-65; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, İstanbul 1314, I; Safiyyurrahmân Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-maḥtûm*, Beyrut 1408/1988, s. 167; Ahmed b. Zeynî Dahlân, *es-Siretün-nebeviyye* (Halebî, *İnsânü'l-ıyyûn* içinde), I, 329; Mahmud Esad, *İslâm Tarihî*, İstanbul 1983, s. 375, ayrıca bk. İndeks; Elmalılı, *Hak Dinî*, II, 701-704; A. Süheyl Ünver, *İstanbul'da Sahâbe Kabirleri*, İstanbul 1953, s. 30-35; Alasonyalı Hacı Cemal Ögüt, *Meşhur Eyyûb Sultan*, İstanbul 1955; Ahmed Nedvî — Saîd Sâhib Ensârî, *Asr-ı Saâdet: Peygamberimizin Ashâbı* (trc. Ali Genceli, nşr. Eşref Edib), İstanbul 1384/1964, IV, 268-285; Ali İhsan Yurt, *Fâtih'in Hocası Akşemseddin*, İstanbul 1972, s. 62-67; M. Mustafa el-Azamî, *Küttübü'n-nebî*, Riyad 1403/1981, s. 32; Hüseyin Algül, *İslâm Tarihî*, İstanbul 1986, I, 117, 268, 307, 311, 435-437; II, 431; III, 31; İsmail L. Çakan, *Eyûb Sultan Hazretlerinden Kırk Hadis*, İstanbul 1990; Marius Canard, "Tarih ve Efsaneye Göre Arapların İstanbul Seferleri", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, II, İstanbul 1956, s. 217-222; Hasan Güleç, "Peygamber'in Ev Sahibi Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd el-Ensârî (R.A.)", *Diyanet Dergisi*, XII/5, Ankara 1973, s. 259-264; [Cl. Huart], "Ebû Eyyûb", *İA*, IV, 16-17; a.mlf. — E. Lévi-Provençal — J. H. Mordtmann, "Abû Ayyûb al-Anşârî", *EI*² (Fr.), I, 111-112.

HÜSEYİN ALGÜL

EBÜ EYYÜB el-MÜRİYÂNÎ

(bk. MÜRİYÂNÎ).

EBÜ FİRÂS el-HAMDÂNÎ

(أبو فراس الحمداني)

Ebû Firâs el-Hâris b. Saîd
b. Hamdân el-Hamdânî et-Tağlibî
(ö. 357/968)

Hamdânî hânedanına mensup
Arap şairi ve kumandanı.

320 (932) yılında Menbic'de, bir başka rivayete göre ise Musul'da Rum asıllı bir cârîyeden dünyaya geldi. Babası Ebû'l-Alâ Saîd, 323'te (935) Musul'u işgale teşebbüs ettiği bir sırada yeğeni Nâsirüddeve Hasan b. Abdullah tarafından öldürülünce Ebû Firâs daha üç yaşında iken yetim kaldı. Annesiyle birlikte Âmid (Diyarbakır), Meyyâfârikın (Silvan), Mardin, Rakka gibi şehirlerde on yıl kadar dolaştıktan sonra Halep'e gitti. Orada, amcazadesi ve aynı zamanda kız kardeşinin kocası olan Melik Seyfûddevele el-Hamdânî'nin himayesine girdi. Sarayda başta Arap dil bilgini İbn Hâleveyh olmak üzere devrin meşhur âlimlerinden ders aldı. 336 (947-48) yılında daha on altı yaşında iken Seyfûddevele tarafından Menbic'e, ardından da Harran'a vali tayin edildi.

Ebû Firâs'ın hayatı, Hamdânîler'in kuzeydeki komşuları Bizanslılar'la ve Hamdânîler'e karşı sürekli isyan eden Suriyeli bedevî kabilelerle mücadele içinde geçti. Zaman zaman Seyfûddevele'nin Bizans'a ve isyancı kabilelere karşı yaptığı seferlerde ona refakat etti. 351'de (962) Halep muhasarasından önce Bizanslılar'ın giriştiği harekât sırasında Menbic civarında esir düştü. Önce Malatya yakınlarında Fırat nehri kıyısında bir Bizans kalesi olan Harşana'ya, oradan da İstanbul'a götürüldü. Receb 355'te (966) yapılan esir mübâdelesine kadar İstanbul'da kaldı. Onun ayrıca 348 (959) yılında Bizanslılar'a esir düştüğü, fakat daha sonra kaçarak kurtulduğu söylenmektedir. Başından geçen her olayı şiirle anlatan Ebû Firâs'ın bu olaydan hiç söz etmemesi bu rivayeti zayıflatmaktadır.

Ebû Firâs memleketine döndükten sonra bu defa Humus'a vali tayin edildi. Safer 356'da (Ocak 967) Seyfûddevele ölünce yerine oğlu Ebû'l-Meâlî Sa'düdd-

Ebû Eyyûb el-Ensârî adına düzenlenmiş iki levha
(İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 751-753; 679-740)

